

УДК 33:338.12(045)

ІННОВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Соловей Н.В., Турова Л.Л.

Національний авіаційний університет

Стаття присвячена актуальній проблемі інновацій в процесі аналізу господарської діяльності авіаційних підприємств та засвідчує міжгалузевий характер досліджуваної проблеми. При опрацюванні матеріалу використано методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу для дослідження господарської діяльності авіатранспортних підприємств, системного і комплексного підходу – для теоретико-методичного обґрунтування визначення ефективності організації інноваційної діяльності авіаційного підприємства. Наукова новизна статті полягає в тому, що, спираючись на специфіку діяльності авіатранспортних підприємств на сучасному ринку авіаперевезень, ми розробили структуру організації інноваційної діяльності авіатранспортного підприємства.

Ключові слова: авіаційні підприємства, авіаційна галузь, інновації, розвиток та реалізація інновацій.

Постановка проблеми. Вступ України в XXI ст. ознаменований початком переходу до інноваційної економіки і формуванням основних інститутів, необхідних для її ефективного функціонування. При цьому ні у кого не викликає сумнівів, що інновації стають ключовою, рушійною силою економічного зростання, що базується на інтелектуалізації економіки. На відміну від сировинних джерел, наука і технологія – це ресурси, створені людиною і тому можливості їх використання безперервно підвищуються, зростає їх значення з точки зору майбутніх перспектив економічного розвитку. У зв'язку з цим в сучасних умовах конкурентоспроможної економіки може бути тільки інноваційна, а саме наукомістка економіка, заснована на знаннях, втілених у високотехнологічному виробництві та кваліфікованій робочій силі.

Подолання інноваційного та технологічного відставання – одна з основних цілей модернізації національної економіки України. Модернізація в широкому сенсі слова і технологічна незалежність країни в XXI столітті будуть визначатися її виробничим і науково-технологічним потенціалом, перш за все, високотехнологічного сектора економіки, до якого по праву належать авіаційні підприємства.

У зв'язку з цим, для авіаційних підприємств актуальними є завдання забезпечення стабільного та ефективного функціонування, створення нових перспективних видів продукції на основі новітніх науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, розвитку матеріально-технічної бази, модернізації виробництва, маркетингового просування, збуту, ремонтно-сервісної діяльності, інтеграції наявного економічного потенціалу, досягнення і утримання сприятливого конкурентного становища на світовому ринку.

Вирішення цієї проблеми багато в чому пов'язано з ефективним вирішенням проблем управління інноваційним розвитком авіаційних підприємств, з пошуком нових форм взаємодії їх структурних підрозділів, з виробленням пріоритетів та інструментів управлінських рішень, що приймаються керівництвом підприємств.

Саме тому, в даний час очевидна необхідність розробки і наукового обґрунтування напрямів удосконалення управління інноваційним розви-

тком авіаційних підприємств на основі ефективного використання виробничого, науково-технічного та експортного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань організації та управління інноваціями авіаційних підприємств відображені у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких, як: Астапова Г.В., Гросу В.А., Драчук Ю.З., Загорулько В.М., Костроміна С.В., Кулаєв Ю.Ф., Омеляненко С.Л., Суворова І.М. та ін. Необхідно також відзначити, що в наукових роботах різних дослідників були закладені теоретичні основи і методологічні орієнтири для вирішення проблеми ефективного функціонування авіаційних підприємств. У той же час спеціальних досліджень, присвячених проблемам управління інноваційною діяльністю авіаційних підприємств, явно недостатньо.

Метою статті є комплексний аналіз інновацій в процесі господарської діяльності авіаційних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Зміст авіаринкових інновацій слід розглядати в контексті тенденцій, що об'єктивно складаються в сучасному світі. По-перше, до таких тенденцій відносяться посилення інституціоналізації розвитку та реалізації інновацій (РРІ), що, з одного боку, свідчить про завершення в сучасній економіці процесів інституціоналізації авіаринкових інновацій як авіаторів і РРІ як інституту авіаринку. З іншого боку, посилення процесів інституціоналізації РР авіаринкових інновацій, інтегруючи в собі безліч приватних ефективних актів РРІ реалізації проєктів, здійснюваних окремими новаторами (такими як Б. Гейтс), характеризує появу інноваційної форми, існування авіагалузі в сучасних умовах, для яких концепція безперервної РРІ і маркетинговий підхід до управління стають спочатку умовами, а потім нормами і правилами досягнення успіху на авіаринку [2, с. 146].

По-друге, підвищуються вимоги до гарантій ефективності авіаринкових інновацій, що обумовлює розвиток інституціональних форм соціалізації суспільства і бізнесу.

По-третє, відбувається скорочення життєвого циклу будь-якої інновації на тлі збільшення темпу їх розробки, чому сприяють зміни в споживчій поведінці, наприклад на авіаринках, а та-

кож поліпшення освіти і, як наслідок, ріст знань і компетенцій фахівців, зайнятих не лише в авіавиробничій, але й в посередницькій діяльності підприємства.

Найбільша значущість технологічного аспекту, що між тим набуває значення в сучасних умовах, в інноваціях, фактично розглядалася, але спеціально не виділялася раніше. Так, якщо перегрупувати запропоновану Й. Шумпетером класифікацію інновацій, виділивши три основні групи: інновації-авіатовари, інновації-бізнес-моделі і авіатехнології, можна зробити два важливі висновки.

По-перше, інновації-бізнес-моделі мають технологічний зміст, оскільки характеризують нові ринкові й управлінські підходи, які вимагають реалізації певної організаційно-управлінської технології (Боїнг), що доводить їх технологічну природу. По-друге, інституціоналізація ринкового звернення і технологічний зміст будь-яких інновацій в сучасній економіці не лише фіксують цей факт (технологічного змісту), але й постулювали, що будь-яка авіаринкова інновація по сукупності, «включених» в нього технологій і технологій, потрібних для їх споживання («технологія споживання» по К. Ланкастеру), є технологією інновацій.

Концепція повноцінного позиціонування дає змогу авіаційній галузі України досягати запланованих результатів з більшою ефективністю, що обумовлено доповненням уявлень про принципи формування товарного портфеля. Частина з цих «доповнень» утворюється за рахунок «опцій авіабренду» [1, с. 6], а інша, що виходить саме з концепції повноцінного позиціонування, зобов'язує авіаційну галузь України, здійснюючу маркетинг розвитку та реалізації ринкових інновацій спиратися під час побудови товарної політики на «піраміду авіабрендингу». Сутність «піраміди» полягає в тому, що в ході комплексної маркетингової стратегії інноваційного розвитку авіаційної галузі України розвитку та реалізації інновацій авіаринкова інновація повинна поетапно наповнюватися ринковим сенсом і ціннісним змістом. «Вінцем» маркетингової стратегії комплексних інновацій у такому разі стане повноцінна (і цілісна) пропозиція цінності авіаринку – утворення авіабренду як угоди про цю цінність між авіаційною галуззю України і авіаринком (і зовнішнім середовищем).

У сучасних умовах для подальшого розвитку українського ринку пасажирських авіаперевезень, підвищення обсягів пасажирських та вантажних авіаперевезень необхідне залучення додаткових інвестицій, як на мікрорівні (інвестицій окремих юридичних та фізичних осіб, кредитно-фінансових інститутів та ін.), так і на макрорівні та наднаціональному рівні (інвестиційних ресурсів транснаціональних утворень, урядів окремих держав, міжнародних економічних та валютно-фінансових організацій).

Нами визначені актуальні проблеми розвитку авіаційної галузі України, зокрема:

1. Морально та фізично застарілий парк повітряних суден та основних фондів загалом. Недопуск значної частини ПС українських авіакомпаній до здійснення польотів у Західну Європу з урахуванням вимог ICAO та EASA. Вирішення цієї проблеми можливе за рахунок:

- створення потужних інвестиційних фондів для інвестування державних програм у сфері авіації, оновлення парку ПС із залученням інвестицій на придбання нових більш економічних та екологічних ПС вітчизняного чи закордонного виробництва, або використання лізингу ПС;

- впровадження повітряних суден вітчизняного виробництва та сучасних повітряних суден закордонної розробки, створення потужної системи державного і недержавного лізингу із використанням банківських кредитів;

- створення національної незалежної системи сертифікації авіаційної техніки на базі вітчизняних науково-експериментальних центрів [4, с. 103].

2. Недостатній рівень розвитку інфраструктури регіональних та міжнародних аеропортів України. Шляхи вирішення проблеми:

- затвердження концепції розвитку аеропортів;
- розвиток мережі вузлових аеропортів та створення національного вузлового аеропорту (хабу) на базі аеропорту «Бориспіль»;

- підготовка техніко-економічних обґрунтувань, проектної документації, розробка механізмів фінансування комплексних проектів розвитку інфраструктури аеропортів;

- оновлення та модернізація об'єктів наземної інфраструктури, а також будівництво нових терміналів.

3. Невідповідний рівень технології організації процесу перевезень, недостатнє інформаційне забезпечення.

Основними напрямками розв'язання проблеми є:

- впровадження глобальних супутникових систем CNS/ATM для обслуговування повітряного руху, проведення автоматизації та комп'ютеризації авіакомпаній на рівні міжнародних стандартів;

- запровадження розвинутої ефективної комп'ютерної мережі для підвищення якості обслуговування;

- створення системи транспортно-логістичних комплексів (для скорочення часу доставки, зниження затрат на перевезення та оптимізації тарифів) і подальший розвиток інформаційних та логістичних технологій.

4. Недостатній розвиток мережі маршрутів транспортних перевезень. Ситуацію можна покращити через:

- укладення різного роду угод з іншими авіакомпаніями з продажу комерційних прав (інтерлайни, угоди щодо блок-місць, маркетингові угоди, код-шерінгові угоди, угоди про спільну експлуатацію авіаліній);
- створення авіаційних альянсів або приєднання до вже існуючих.

5. Недостатні темпи інтеграції транспортно-дорожнього комплексу України до європейської та світової транспортних систем. Шляхи розв'язання:

- створення сильного, конкурентоспроможного національного повітряного перевізника;

- реалізація положень Концепції розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року та національних програм в частині розвитку авіаційного транспорту, забезпечення безпеки польотів та авіаційної безпеки шляхом розвитку механізмів нагляду та контролю.

6. Невідповідність законодавства України в сфері авіації міжнародним та європейським вимогам. Ця проблема вирішується через:

- завершення побудови системи державного регулювання та національної нормативної бази;
- удосконалення механізмів державного регулювання в авіаційній галузі;
- удосконалення національного законодавства ЦА відповідно до міжнародних вимог, JARiv (Спільних авіаційних вимог Європейського Союзу) для набуття повного членства України в спеціалізованій регіональній організації – Об'єднаних авіаційних властях (JAA);
- внесення змін у діюче законодавство щодо не оподаткування доходу від інвестиційної діяльності для залучення додаткових інвесторів у галузь авіаперевезень [4, с. 45].

Вищезазначені проблеми авіатранспортного комплексу України суттєво впливають на інвестиційну привабливість цієї галузі, а отже, і на можливість залучення додаткових інвестиційних ресурсів. Власне на вирішення цих актуальних проблем і повинна бути спрямована інвестиційна діяльність підприємств авіаційної галузі.

У той же час самим авіапідприємствам необхідно розробляти власні програми розвитку із врахуванням інтересів окремих авіакомпаній, інвесторів, держави та регіону, що обслуговується, оскільки це також впливає на обсяги залучених інвестиційних ресурсів.

В основному, інвестиційна діяльність вітчизняних авіатранспортних підприємств спрямовується на оновлення морально та фізично застарілого парку повітряних суден, розбудову інфраструктури аеропортів та модернізацію основних фондів. І, оскільки авіатранспортна галузь є надзвичайно капітало- та наукоємною галуззю, актуальною залишається проблема підвищення інноваційності діяльності авіатранспортних підприємств України для забезпечення економічної ефективності їх діяльності, а також конкурентоспроможності як окремих підприємств на національному та міжнародному ринках авіаперевезень, так і авіаційної галузі в цілому. Це створить основу для стабільного та динамічного економічного зростання вітчизняної галузі повітряних перевезень, надасть змогу реалізувати широкомасштабну організаційно-економічну та техніко-технологічну модернізацію підприємств авіатранспортної промисловості.

Для підвищення конкурентоспроможності національної економіки необхідним є формування національної інноваційної системи, розширення інвестиційних можливостей для реалізації інноваційних проектів, але це поки що неможливо здійснити в повному обсязі за існуючого рівня інно-

ваційної активності підприємств. Для повноцінної інтеграції України у світовий економічний простір необхідно підвищити частку інноваційної продукції у сукупному продукті та збільшити обсяги надання високотехнологічних послуг, зорієнтувати інвестиційні процеси на структурну перебудову національної економіки на новій технологічній основі для посилення конкурентних позицій національних підприємств на світовому ринку в довгостроковій перспективі, та зменшення рівня втрат за умов дії негативних чинників глобального середовища. Реалізація адаптаційних заходів в напрямку інтеграції авіатранспортної системи України до європейської та світової транспортних систем передбачає використання сучасної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку авіатранспортних підприємств з огляду на інтеграційні та глобалізаційні тенденції в сфері авіації.

Отже, авіапідприємства є об'єктами з особливими умовами інвестування, оскільки іноземні інвестиції ними залучаються з дозволу уряду України. На даний момент можна відзначити недостатній рівень бюджетного та позабюджетного фінансування розвитку авіатранспортної інфраструктури, що пов'язано із невисокими обсягами інвестування авіаційної галузі, особливо в умовах подолання негативних наслідків фінансово-економічної кризи. Підвищується роль приватного капіталу як одного із найважливіших фінансових джерел підтримки та розвитку інновацій в авіатранспортній сфері.

В умовах переходу України до інноваційної економіки важливим є звернення до зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційних процесів, підвищення ефективності інноваційної діяльності та розвитку інноваційного потенціалу. Необхідно відзначити, що зарубіжна практика інноваційного розвитку авіаційних підприємств свідчить про складний, часом суперечливий характер супутніх даній діяльності процесах, однак державні, галузеві органи і керівництво підприємств здатні не тільки підтримувати, але і підвищувати необхідний рівень інноваційного розвитку авіаційних підприємств.

В якості прийнятого варіанту, спрямованого на вдосконалення управління інноваційним розвитком авіаційних підприємств, на нашу думку необхідно здійснення заходів щодо оптимізації процесів розробки, виробництва і просування на ринок інновацій, що передбачає формування єдиного інноваційного центру і побудова загального маркетингового простору інтегрованих структур авіаційної промисловості.

Список літератури:

1. Загорулько В.М. Маркетингове забезпечення інноваційних процесів на підприємствах України / В.М. Загорулько // Проблеми системного підходу в економіці: Збірник наукових праць: Випуск 36. – К.: НАУ, 2011. – С. 3-7.
2. Костромина Е.В. Авиатранспортный маркетинг / Е.В. Костромина. – М.: НОУ ВКШ «Авиабизнес», 2003. – 384 с.
3. Кулаев Ю.Ф. Экономика гражданской авиации / Ю.Ф. Кулаев. – К.: Феникс, 2004. – 667 с.
4. Суворова І.М. Проактивне управління авіатранспортними підприємствами України / І.М. Суворова // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми економіки». – К.: НАУ, 2014. – С. 45.
5. Смоленюк П. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств / П. Смоленюк // Економічний аналіз. – Хмельницький економічний університет. – 2010. – Вип. 5. – С. 42-45.

Соловей Н.В., Турова Л.Л.
Национальный авиационный университет

ИННОВАЦИИ В ПРОЦЕССЕ АНАЛИЗА ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АВИАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме инноваций в процессе анализа хозяйственной деятельности авиационных предприятий и свидетельствует межотраслевой характер исследуемой проблемы. При обработке материала использованы методы теоретического обобщения, анализа и синтеза для исследования хозяйственной деятельности авиатранспортных предприятий, системного и комплексного подхода – для теоретико-методического обоснования определения эффективности организации инновационной деятельности авиационного предприятия. Научная новизна статьи заключается в том, что, опираясь на специфику деятельности авиатранспортных предприятий на современном рынке авиаперевозок, мы разработали структуру организации инновационной деятельности авиатранспортного предприятия.

Ключевые слова: авиационные предприятия, авиационная отрасль, инновации, развитие и реализация инноваций.

Solovei N.V., Turova L.L.
National Aviation University

INNOVATION IN THE PROCESS OF ANALYSIS OF ECONOMIC ACTIVITIES OF AIR TRANSPORT ENTERPRISES

Summary

The article is devoted to the actual problem of innovations in the process of analysis of the economic activity of aviation enterprises and confirms the interdisciplinary nature of the problem under investigation. During the processing of the material, the methods of theoretical synthesis, analysis and synthesis for the study of the economic activity of air transport enterprises, the system and the complex approach – for the theoretical and methodological substantiation of determining the effectiveness of the organization of innovation activity of the aviation enterprise. The scientific novelty of the article is that, based on the specifics of the air transport companies' activity in the modern air transport market, we have developed the structure of the organization of innovation activity of the air transport company.

Keywords: aviation enterprises, aviation branch, innovations, development and implementation of innovations.